

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาคุณลักษณะบัณฑิตของมหาวิทยาลัยพายัพ : ศึกษาตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ และตามอัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัยซึ่งผู้วิจัยได้ทำการประมวลเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเสนอตามลำดับ ดังนี้

เอกสารที่เกี่ยวข้อง

กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552

(Thai Qualifications Framework for Higher Education ; TQF:HEd)

สืบเนื่องจากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 2 กำหนดให้สถาบันการศึกษาจัดทำกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติของประเทศไทย เพื่อเป็นการประกันมาตรฐานผลการเรียนรู้ของบัณฑิต และใช้เป็นหลักในการจัดทำมาตรฐานด้านต่าง ๆ ของการจัดการเรียน การสอน ให้มุ่งสู่เป้าหมายเดียวกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีผลตามมา ดังนี้

1. กระทรวงศึกษาธิการจัดทำประกาศ เรื่อง กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552 เมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม 2552

มีวัตถุประสงค์หลัก เพื่อเป็นกรอบมาตรฐานให้สถาบันอุดมศึกษาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาหรือปรับปรุงหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน และพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา ให้สามารถผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพ และเพื่อประโยชน์ต่อการรับรองมาตรฐานคุณวุฒิในระดับอุดมศึกษา พร้อมทั้งให้คณะกรรมการการอุดมศึกษานำกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติไปพัฒนามาตรฐานคุณวุฒิสาขา/สาขาวิชาต่างๆ (มคอ. 1) ของแต่ละระดับคุณวุฒิ เพื่อที่สถาบันอุดมศึกษาได้ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาหรือปรับปรุงรายละเอียดของหลักสูตร (มคอ. 2) และจัดการเรียนการสอน เพื่อให้คุณภาพของบัณฑิตที่ผลิตในสาขา/สาขาวิชาของระดับคุณวุฒิเดียวกัน มีมาตรฐานที่เทียบเคียงกันได้ ทั้งในระดับชาติและระดับสากล โดยกำหนดให้หลักสูตรที่เปิดสอนอยู่แล้วต้องปรับปรุงให้สอดคล้องกับประกาศข้างต้น ภายในปีการศึกษา 2555

มาตรฐานคุณวุฒิสาขา/สาขาวิชา (มคอ. 1)

เป็นกรอบที่กำหนดมาตรฐานผลการเรียนรู้ของบัณฑิตในแต่ละระดับการศึกษาของสาขา/สาขาวิชาหนึ่ง ๆ ซึ่งจะกำหนดคุณลักษณะของบัณฑิต ปัญญา และองค์ความรู้ เพื่อเป็นหลักประกันว่า ผู้ที่สำเร็จการศึกษาจากสถาบันอุดมศึกษาต่างๆ ในสาขา/สาขาวิชา และระดับคุณวุฒิเดียวกันจะมีผลการเรียนรู้ไม่น้อยกว่าที่กำหนด มาตรฐานผลการเรียนรู้ 5 ด้าน คือ

1. คุณธรรม จริยธรรม
2. ความรู้
3. ทักษะทางปัญญา
4. ทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ(ทักษะทางสังคม)
5. ทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

นอกจากนั้นยังเปิดกว้างและส่งเสริมให้สถาบันอุดมศึกษาต่างๆ มีโอกาสเพิ่มเติมเนื้อหาสาระในองค์ความรู้ เพื่อพัฒนาเอกลักษณ์ของสถาบันตน ซึ่งจะทำให้มีการพัฒนาหลักสูตรได้อย่างหลากหลาย ทำให้มาตรฐานผลการเรียนรู้ของหลักสูตรในสาขา/สาขาวิชาและระดับคุณวุฒิเดียวกันที่เทียบเคียงกันได้

กระบวนการพัฒนามาตรฐานคุณวุฒิ

1. เพื่อส่งเสริมให้เกิดวัฒนธรรมคุณภาพในการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษา และเป็นการประกันคุณภาพขั้นต่ำของบัณฑิตในแต่ละสาขา/สาขาวิชาของคุณวุฒิในระดับต่างๆ
2. เพื่อให้แต่ละสาขา/สาขาวิชามีการกำกับดูแลคุณภาพการผลิตบัณฑิตกันเอง โดยบัณฑิตในสาขา/สาขาวิชาเดียวกันของแต่ละระดับการศึกษาของสาขา/สาขาวิชานั้นๆ
3. เพื่อนำไปสู่การลดขั้นตอน/ระเบียบในการดำเนินการให้กับสถาบันอุดมศึกษาที่มีความเข้มแข็งและความพร้อมในการจัดการศึกษา ซึ่งจะก่อให้เกิดผลที่ได้รับคือ
  - 3.1 ผู้เรียน ได้รับหลักประกันตามมาตรฐานผลการเรียนรู้
  - 3.2 ผู้พัฒนาหลักสูตร มีแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรตาม มคอ. 1 หลักสูตรมี

คุณภาพเป็นการประกันคุณภาพการศึกษา

- 3.3 ผู้ใช้บัณฑิตพึงพอใจในผลการเรียนรู้ของบัณฑิต บัณฑิตมีคุณภาพ
4. ประเทศชาติมีบุคลากรที่มีคุณภาพสามารถแข่งขันในระดับนานาชาติได้ รวมทั้งผลที่สถาบันการศึกษาที่ผ่านการประเมินจะได้รับ คือ
- 4.1 สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาแห่งชาติ จะขึ้นทะเบียนและเผยแพร่หลักสูตรที่ได้มาตรฐาน
- 4.2 สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือนจะรับรองเงินเดือน
- 4.3 สถานประกอบการ ใช้ประกอบการว่าจ้าง
- 4.4 กระทรวงศึกษาธิการ ใช้ประกอบการกู้เงิน เพื่อการศึกษา
- 4.5 องค์กรต่างชาติ ประกอบการเรียนต่อ / ทำงานข้ามชาติ

คุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ตระหนักว่าบัณฑิตควรมีความรู้จริงในวิชาการ และวิชาชีพควบคู่กับการมีคุณธรรมและจริยธรรม สามารถนำความรู้ไปพัฒนาชุมชนสังคมและประเทศชาติเพื่อแข่งขันกับนานาชาติได้ จึงได้ดำเนินการพัฒนาบัณฑิตอุดมคติไทย ตามมติคณะรัฐมนตรีในการประชุมเมื่อวันที่ 27 พฤษภาคม พ.ศ. 2540 ซึ่งเป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นการพัฒนาบัณฑิตให้มีความรู้ในสาขาวิชาการ/วิชาชีพ ควบคู่กับการมีคุณธรรม/จริยธรรมโดยมีวัตถุประสงค์ (จิรวัดน์ วีรังกร, 2547 : ออนไลน์) ดังนี้

1. เร่งรัดและพัฒนาศักยภาพของนักเรียน นักศึกษา ให้มีความรู้อย่างแท้จริงในสาขาวิชาการ วิชาชีพควบคู่กับการมีคุณธรรม จริยธรรม เป็นบัณฑิตที่มีคุณภาพ และเป็นที่ยังประสงค์ตามความต้องการของตลาดแรงงาน สังคม และประเทศ
2. ให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวด 1 มาตรา 6 และหมวด 4 มาตรา 24(4) โดยการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนการสอนและกิจกรรมเสริมต่างๆ ที่เสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้เร็วร่วมกันนำภูมิปัญญาไทยมาบูรณาการให้เหมาะสมกับท้องถิ่น ชุมชน และความก้าวหน้าทางด้านวิชาการ/วิชาชีพ เพื่อก้าวไปสู่ความเป็นสากล
3. ให้แนวคิดและแนวทางการพัฒนาบัณฑิตอุดมคติไทยได้ขยายผล และมีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกันไปทุกระดับการศึกษา สามารถประเมินและตรวจสอบคุณภาพการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เป้าหมายในการพัฒนานักจิตอุตสาหกรรม

1. เป้าหมายโดยรวมของการพัฒนานักจิตอุตสาหกรรมไทยของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษามี ดังนี้

1.1 พัฒนาและส่งเสริมกระบวนการจัดการเรียนการสอนและกิจกรรมเสริมการเรียนการสอนในสถาบันอุดมศึกษา เพื่อการเสริมสร้างคุณธรรม/จริยธรรม ทั้งในระดับเตรียมอุดมศึกษาและระดับอุดมศึกษา

1.2 วางแผนแนวทางการเสริมสร้างคุณธรรม/จริยธรรมให้กับนักเรียน นักศึกษา เพื่อการผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพ โดยเน้นให้มีความรู้อย่างแท้จริงในด้านวิชาการและวิชาชีพควบคู่กับการมีคุณธรรม/จริยธรรม

1.3 พัฒนาระบบการจัดการเรียนการสอนและกิจกรรมเสริมการเรียนการสอนที่เสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน และนำภูมิปัญญาไทยมาบูรณาการให้เหมาะสมกับท้องถิ่น ชุมชน และความก้าวหน้าทางด้านวิชาการและวิชาชีพ รวมทั้งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

1.4 สร้างเครือข่ายการพัฒนาคุณภาพบัณฑิต โดยให้สถาบันอุดมศึกษาในแต่ละภูมิภาคเป็นแม่ข่ายทางด้านวิชาการ/วิชาชีพ

2. การจัดกิจกรรมนิสิตนักศึกษาเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมสำหรับบัณฑิตอุตสาหกรรมไทย

2.1 แนวคิดในการพัฒนาคน คนเป็นส่วนประกอบอันสูงค่าของสังคมกล่าวคือ สังคมจะอยู่รอด เต็มคาลัย หรือเจริญรุ่งเรืองได้ก็ขึ้นอยู่กับคุณภาพของคนในสังคมนั้นเพราะคนที่มีคุณภาพย่อมก่อให้เกิดความมหัศจรรย์ในด้านต่าง ๆ

2.2 สถาบันอุดมศึกษากับการพัฒนานิสิตนักศึกษา การผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพเป็นเป้าหมายสำคัญของการจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษา การผลิตบัณฑิตในระดับนี้จึงมีจุดมุ่งหมาย 2 ประการ คือ การพัฒนาวิชาชีพ (Professional Development) กล่าวคือ เป็นบุคคลที่มีความเก่งทั้งทางด้านวิชาการและวิชาชีพ มีความรู้ความสามารถเฉพาะศาสตร์ต่าง ๆ ตามหลักสูตรในสาขาที่เรียน การพัฒนาทักษะชีวิต (Life skills) เป็นการพัฒนามุคสิกภาพ จริยธรรม การประพฤติปฏิบัติอยู่ในศีลธรรมอันดี และเสียสละเพื่อส่วนรวม

2.3 คุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ บัณฑิตในอุดมคติไทยควรจะมีลักษณะดังนี้ เป็นผู้มีความรับผิดชอบและความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีความรู้ ความเชี่ยวชาญทำงานได้ในวิชาชีพที่ตนเองศึกษา มีจิตสำนึกเพื่อส่วนรวม มีภาวะผู้นำ มีนิสัยใฝ่เรียนรู้ รู้เท่าทันข้อมูลข่าวสารจากภายนอก มีบุคลิกภาพที่ดี มีมนุษยสัมพันธ์ มีความอ่อนน้อมถ่อมตน กล้าแสดงออกทั้งการพูดและการกระทำ มีค่านิยมประหัด นิยมไทย มีคุณธรรม จริยธรรม

คำอธิบายคุณลักษณะของบัณฑิต (ฝ่ายวิชาการ, มหาวิทยาลัยพายัพ, 2553: ออนไลน์)

1. ด้านคุณธรรม จริยธรรม หมายถึง “การพัฒนานิสัยในการประพฤติอย่างมีคุณธรรม จริยธรรมและด้วยความรับผิดชอบทั้งในส่วนตัวและส่วนรวม ความสามารถในการปรับวิถีชีวิตในความขัดแย้งทางค่านิยม การพัฒนานิสัยและการปฏิบัติตามศีลธรรม ทั้งในเรื่องส่วนตัวและสังคม

1.1 คุณธรรม พฤติกรรมที่เกี่ยวข้อง เช่น ความเมตตา กรุณา และช่วยเหลือผู้อื่น การประกอบอาชีพด้วยความสุจริต พูดความจริง ไม่กล่าวร้ายผู้อื่น หรือ พิจารณาสິงต่างๆ ด้วยความยุติธรรม และถูกต้อง เป็นต้น

1.2 จริยธรรม พฤติกรรมที่เกี่ยวข้อง เช่น การควบคุมตนเอง มีความซื่อสัตย์ และสุจริต ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น มีความรับผิดชอบ ความมีวินัย ทั้งตนเอง หรือสำรวมทั้งกาย วาจา และใจ เป็นต้น

1.3 จรรยาบรรณ พฤติกรรมที่เกี่ยวข้อง เช่น มีความรับผิดชอบ อดทน และอดกลั้น รู้จักประหยัดทั้งส่วนตัวและส่วนรวม มีความเสียสละ หรือ ขยันในการทำงาน เป็นต้น

2. ด้านความรู้ หมายถึง “ความสามารถในการเข้าใจ การนึกคิด และการนำเสนอข้อมูล การวิเคราะห์และจำแนกข้อเท็จจริงในหลักการ ทฤษฎี ตลอดจนกระบวนการต่างๆ และสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองได้” พฤติกรรมที่เกี่ยวข้อง เช่น ระบุความรู้ด้านทฤษฎีต่างๆ หรือความรู้ที่เป็นพื้นฐานได้ สามารถตีความ ขยายความ แปลความ ย่อความ จับใจความได้ หรือสามารถนำความรู้เชิงทฤษฎีไปประยุกต์ในสถานการณ์ใหม่ได้ เป็นต้น

3. ด้านทักษะทางปัญญา หมายถึง “ความสามารถในการวิเคราะห์สถานการณ์และใช้ความรู้ ความเข้าใจในแนวคิด หลักการ ทฤษฎี และกระบวนการต่างๆ ในการคิดวิเคราะห์และการแก้ปัญหา เมื่อต้องเผชิญกับสถานการณ์ใหม่ๆ ที่ไม่ได้คาดคิดมาก่อน” พฤติกรรมที่เกี่ยวข้อง เช่น มีความคล่องแคล่วในการคิดเป็นระบบ คิดวิเคราะห์ สามารถเสนอแนะ และให้เหตุผลเพื่อการตัดสินใจได้ มีความสามารถในการแก้ปัญหา และทำงานท่ามกลางความกดดันได้ หรือสามารถแสวงหาความรู้ใหม่ๆ และพัฒนาตนเองได้ เป็นต้น

4. ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ หมายถึง “ความสามารถในการทำงานเป็นกลุ่ม การแสดงถึงภาวะผู้นำ ความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม ความสามารถในการวางแผนและรับผิดชอบในการเรียนรู้ของตนเอง” พฤติกรรมที่เกี่ยวข้อง เช่น ปฏิบัติงานตามขั้นตอนที่กำหนดจนงานเสร็จเรียบร้อย แม้ว่าจะมีอุปสรรคใดๆ ก็ตาม ปฏิบัติหน้าที่โดยไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น และรับทั้งผิดและชอบจากผลการปฏิบัติของตน มีทักษะในการทำงานเป็นทีม เพื่อบรรลุเป้าหมายของงานหรือองค์กร หรือปฏิบัติตามกฎหมาย สัญญา และข้อตกลง เป็นต้น

5. ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ หมายถึง “ความสามารถในการวิเคราะห์เชิงตัวเลข ความสามารถในการใช้เทคนิคทางคณิตศาสตร์ และสถิติ หรือ ความสามารถในการสื่อสารทั้งการพูด การเขียน และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ” พฤติกรรมที่เกี่ยวข้อง เช่น มีความคล่องแคล่วในการใช้ตัวเลข และแปลผลวิเคราะห์ต่างๆ มีความสามารถในการฟัง พูด อ่าน เขียน ภาษาไทย และภาษาต่างประเทศได้อย่างคล่องแคล่ว ถูกต้อง และสร้างสรรค์ หรือมีความสามารถในการใช้คอมพิวเตอร์เพื่อการแสวงหาข้อมูล และการติดต่อสื่อสาร เป็นต้น

คุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ มหาวิทยาลัยพายัพ

อัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัยพายัพ ปีการศึกษา 2553 คือ “แหล่งการเรียนรู้สากล สร้างคนคุณภาพ” ซึ่งมหาวิทยาลัยพายัพ ได้มีวิสัยทัศน์ เป้าหมายและแผนการดำเนินงานที่มุ่งสู่ความเป็นสากล (International Focus) รวมทั้งสร้างคนคุณภาพ โดยมหาวิทยาลัยพายัพกำหนดคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ให้เป็นคนที่มีความสมบูรณ์ทั้ง 4 ด้าน คือ “วิชาการก้าวหน้า รู้รักพัฒนา คุณธรรมนำใจ รับผิดชอบต่อสังคม” (คุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ของมหาวิทยาลัยพายัพ, 2553 : ออนไลน์) ดังนี้

1. วิชาการก้าวหน้า หมายถึง การมีความรู้ทางวิชาการ มีวิชาชีพ มีความสามารถในการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีศักยภาพด้านภาษา เทคโนโลยีสารสนเทศ และการวิจัยเชิงบูรณาการ

2. รู้รักพัฒนา หมายถึง การพัฒนาตนเอง มีความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น มีทักษะชีวิต มีความเป็นผู้นำ รู้จักคิดวิเคราะห์ และรักในการเรียนรู้ตลอดชีวิต

3. คุณธรรมนำใจ หมายถึง การมีคุณธรรม จริยธรรม จรรยาบรรณวิชาชีพ ยึดหลักคำสอนในศาสนาเป็นแนวทางการดำเนินชีวิต เป็นศาสนิกชนที่ดี มีความประพฤติดีงาม ให้เกียรติเคารพผู้อื่น รักเพื่อนบ้านเหมือนรักตนเอง รู้จักใช้ชีวิตอย่างพอเพียง และดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นอย่างสันติสุข

4. รับผิดชอบต่อสังคม หมายถึง มีจิตสำนึกและความรับผิดชอบต่อสังคม มีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่น มีจิตสาธารณะ สืบสานวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น

กรอบมาตรฐานผลการเรียนรู้ ระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยพายัพ (ฝ่ายวิชาการ มหาวิทยาลัยพายัพ, 2553) มี 5 ด้าน ดังนี้

1. คุณธรรม จริยธรรม

1.1 มีแนวคิดและตระหนักในการปฏิบัติตนอย่างมีคุณธรรมและจริยธรรม

1.2 แสดงออกซึ่งพฤติกรรมทางด้านคุณธรรมและจริยธรรม

- 1.3 เคารพสิทธิและรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น
- 1.4 สามารถเสนอแนวทางและ/หรือจัดการปัญหาทางด้านคุณธรรมและจริยธรรม
2. ความรู้
  - 2.1 มีความรู้หลักการและทฤษฎี
  - 2.2 เข้าใจที่มาและพัฒนาการขององค์ความรู้
  - 2.3 สามารถนำเอาความรู้ไปใช้ได้เหมาะสมกับสถานการณ์
3. ทักษะทางปัญญา
  - 3.1 สามารถค้นหาข้อเท็จจริง ทำความเข้าใจ ประเมินข้อมูล จากหลักฐานใหม่ แล้วนำข้อมูลมาใช้
  - 3.2 สามารถวิเคราะห์ปัญหาที่ซับซ้อนและเสนอแนวทางแก้ไขที่สร้างสรรค์
  - 3.3 สามารถใช้ทักษะและความเข้าใจในบริบททางวิชาการ
  - 3.4 มีทักษะภาคปฏิบัติตามที่ได้รับการฝึกฝน
4. ทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ
  - 4.1 มีความรับผิดชอบในงานที่ได้รับมอบหมายทั้งงานรายบุคคลหรืองานกลุ่ม
  - 4.2 สามารถปรับตัวทำงานร่วมกับผู้อื่นทั้งในฐานะผู้นำและสมาชิกกลุ่ม
  - 4.3 วางตัวและแสดงความคิดเห็น ได้เหมาะสมกับบทบาท หน้าที่ และความรับผิดชอบ
  - 4.4 สามารถวางแผนและรับผิดชอบในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง
5. ทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ
  - 5.1 สามารถสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพทั้งการพูดและการเขียน รู้จักเลือกและใช้รูปแบบของการนำเสนอที่เหมาะสมสำหรับปัญหาและกลุ่มผู้ฟังที่แตกต่างกัน
  - 5.2 สามารถระบุเทคนิคทางสถิติหรือคณิตศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง และใช้อย่างสร้างสรรค์ในการแปลความหมายและเสนอแนวทางแก้ไข
  - 5.3 ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศที่เหมาะสมในการสืบค้น เก็บรวบรวมข้อมูล แปลความหมาย และสื่อสารข้อมูลและแนวความคิด

บทความที่เกี่ยวข้อง

1. พศุ เฉชะรินทร์ (2547 ; ออนไลน์) กล่าวถึงคุณลักษณะและทักษะของบัณฑิตไทย ในอนาคตอีก 15 ปีข้างหน้า ความต้องการด้านบุคลากรนั้นจะเน้นในเชิงคุณภาพมากกว่าเชิงปริมาณ ในขณะที่เดียวกันบัณฑิตในอนาคตจะต้องมีความรู้ที่กว้างในลักษณะของ Multidisciplinary หรือมีความรู้ในหลากหลายศาสตร์สาขา ไม่ใช่เพียงแต่รู้ลึกในสิ่งที่ตนเองเรียนมาเพียงอย่างเดียว โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะต้องมีความรู้ทางวิทยาศาสตร์และสังคมศาสตร์ที่สมดุลกัน บัณฑิตในอนาคตจะต้องมีคุณลักษณะที่สามารถคิด วิเคราะห์ วิจัย และแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้ในระดับที่ดีมาก อีกทั้งยังต้องสามารถที่จะเรียนรู้ด้วยตนเองอีกด้วย บัณฑิตในอนาคตจะต้องมีลักษณะของการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเรียนรู้ได้ด้วยตนเองในส่วนของความสามารถนั้น บัณฑิตจะต้องมีทักษะพื้นฐานที่ดีมากในด้านต่างๆ ทั้งทางด้านทฤษฎี การอ่าน เขียน พูด การแสดงออก ทักษะด้านภาษาอังกฤษ ด้านคอมพิวเตอร์ และการจัดการ โดยในด้านของภาษาไทยนั้นจะต้องสามารถสื่อสารได้ดีมากสำหรับภาษาอังกฤษจะต้องสามารถใช้ภาษาอังกฤษเป็นเครื่องมือในชีวิตประจำวันได้ดี ส่วนคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศนั้นจะต้องสามารถใช้โปรแกรมระดับสูงในการทำงานได้ ด้านการบริหารจัดการนั้นจะต้องสามารถทำงานร่วมกันเป็นทีมมีวุฒิภาวะของความเป็นผู้นำ และผู้บริหารสามารถแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้ อีกทั้งยังต้องมีความเข้าใจในวัฒนธรรมของต่างชาติได้ดี อย่างไรก็ตามนอกเหนือจากทักษะต่างๆ ข้างต้น บัณฑิตในอนาคตควรจะต้องมีความชำนาญเฉพาะทางที่สูง เพื่อการประกอบอาชีพด้วย ไม่ใช่เป็นผู้เป็นที่ดี มีภาษาดี แต่ขาดความรู้ ความชำนาญในสิ่งที่ตนเองเรียนมา สำหรับในเรื่องของทัศนคติของบัณฑิตในอนาคตนั้น บัณฑิตจะต้องมีทัศนคติที่ดีในการทำงาน มีความพร้อมที่จะทำงาน มีความอดทน มีแรงจูงใจ รวมทั้งมีความเป็นผู้นำในการทำงานได้

2. เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2551 ; ออนไลน์) กล่าวถึงการศึกษาระดับอุดมศึกษาในประเทศไทยมีสิ่งที่น่าสนใจเป็นห่วง คือ ความไม่สอดคล้องระหว่างการผลิตบัณฑิตกับความต้องการของตลาดแรงงาน หากไม่รีบแก้ไขจะส่งผลกระทบต่อเชิงลบในระยะยาว ที่ผ่านมา การแก้ไขจะใช้การปล่อยให้กลไกตลาดทำงาน โดยผลักดันให้มหาวิทยาลัยรัฐออกนอกระบบ และสนับสนุนให้ภาคเอกชนการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษามากขึ้น แต่วิธีดังกล่าวไม่แก้ปัญหามากนัก เนื่องจากมีหลายปัจจัยที่เป็นอุปสรรค ดังนี้

ปัจจัยด้านคุณสมบัติของตลาด

ข้อมูลตลาดแรงงานมีความไม่สมบูรณ์ การขาดระบบข้อมูลด้านตลาดแรงงานที่ดี ทั้ง ๆ ที่มีตำแหน่งงานรองรับ อาทิ ผู้หางานไม่สามารถค้นพบตำแหน่งงานที่ต้องการ หรือนายจ้างไม่สามารถ

ค้นพบแรงงานที่มีคุณสมบัติตามต้องการ ส่งผลให้ค่าจ้างสูงเกินจริงและทำให้ผู้จบการศึกษาบางส่วนว่างงาน

การทดแทนกันของแรงงานระดับต่าง ๆ ตลาดแรงงานของไทยให้ความสำคัญกับวุฒิการศึกษา ผู้เรียนจึงเกิดแรงจูงใจในการเรียนเพื่อใบปริญญา เพื่อเบิกทางเข้าสู่ตำแหน่งงาน ส่งผลให้แรงงานที่มีทักษะสูงหรือทักษะเฉพาะเข้าทดแทนแรงงานที่มีทักษะปานกลางหรือทักษะทั่วไป จึงมีผู้ที่เข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาเกินความต้องการของตลาดแรงงาน เพราะเข้าใจว่าเรียนแล้วมีโอกาสหางานน้อย

การศึกษาปรับตัวไม่ทันกับการเปลี่ยนแปลงของตลาดแรงงาน ตลาดแรงงานบางสาขา มีการปรับตัวของอุปสงค์และอุปทานไม่เท่ากัน ทำให้มีแรงงานขาดแคลนหรือเกินความต้องการ เป็นวัฏจักร สมมติว่า ในปัจจุบัน วิศวกรโยธาขาดแคลน ค่าจ้างแรงงานจึงสูง จึงมีผู้เรียนสาขานี้เพิ่มขึ้น ในอีก 4 ปีต่อมา มีผู้จบวิศวกรโยธาเข้าสู่ตลาดแรงงานจำนวนมาก จนเกิดอุปทานแรงงานส่วนเกิน (excess supply of labour) ทำให้ค่าจ้างแรงงานวิศวกรโยธาตกลง ส่งผลให้มีผู้เรียนสาขานี้ลดลง และอีก 4 ปีข้างหน้า เกิดอุปสงค์ส่วนเกิน (excess demand of labour) วิศวกรโยธาตกลง ค่าจ้างเพิ่มอีกครั้ง

ปัจจัยด้านผู้เรียนตามทฤษฎีทุนมนุษย์ (Human Capital) การศึกษาเป็นการลงทุนที่หวังผลตอบแทนในอนาคต ดังนั้น การตัดสินใจว่าเรียนต่อระดับอุดมศึกษา หรือตัดสินใจเรียนในสาขาใด ขึ้นอยู่กับการวิเคราะห์ cost - benefit ของการลงทุนทางการศึกษา (สมมติให้ปัจจัยอื่นคงที่) แต่ปัญหาแรงงานล้นตลาดเกิดขึ้น ในกรณีที่ผู้เรียนไม่ทราบข้อมูลตลาดแรงงานขาดข้อมูลการจ้างงาน และผลตอบแทนในแต่ละสาขา

ปัจจัยจากผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษา การแสวงหากำไรสูงสุดของสถาบันการศึกษามองคนผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาเอกชนเปรียบเสมือนผู้ผลิตสินค้าย่อมแสวงหากำไรสูงสุดกับรายได้ที่มาจากค่าเล่าเรียนของนักศึกษา โดยรับนักศึกษาจำนวนมากและเปิดหลักสูตรพิเศษหลายหลักสูตร โดยไม่คำนึงถึงความต้องการของตลาดจนส่งผลทำให้เกิดแรงงานล้นตลาด

ปัญหาตัวแทนของรัฐ เกิดจากผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ซึ่งเป็นตัวแทนรัฐต้องการแสวงหาประโยชน์ที่มาจากรายได้ จึงใช้วิธีการรับนักศึกษาจำนวนมากเพื่อหารายได้ ทั้งยังเกิดจากความคลาดเคลื่อนของข้อมูลการศึกษาที่รัฐได้รับจากผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษา ทำให้การวางแผนผลิตบัณฑิตไม่สอดคล้องกับตลาดแรงงาน ประกอบกับการที่รัฐไม่มีระบบการตรวจสอบที่มีประสิทธิภาพพอ ขาดกลไกที่เข้มแข็งในการติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผล จึงทำให้รัฐไม่

สามารถควบคุมการผลิตบัณฑิตให้อยู่ในปริมาณที่เหมาะสม (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, ข้อเสนอยุทธศาสตร์และแนวทางการปฏิรูปอุดมศึกษาไทย, 2546) จนนำไปสู่ปัญหาการผลิตบัณฑิตเกิดความต้องการของตลาดแรงงาน

ปัจจัยจากนโยบายของรัฐบาล การดำเนินนโยบายของรัฐบาล อาจส่งผลให้ผลิตบัณฑิตที่ไม่สอดคล้องกับตลาดแรงงาน อาทิ การกำหนดนโยบายที่หวังคะแนนนิยมในระยะยาว หรือนโยบายที่เห็นผลระยะสั้น เนื่องจากวาระการดำรงตำแหน่งสั้น เช่น กระจายโอกาสการเข้าถึงการศึกษาระดับอุดมศึกษาให้มากที่สุด โดยไม่คำนึงถึงความต้องการของตลาดแรงงาน เป็นต้น หรือนโยบายที่สร้างประโยชน์ให้แก่ตนเองและพวกพ้อง เช่น คอร์รัปชันจากโครงการจัดซื้อต่าง ๆ ผูกขาดการจัดหลักสูตร เพราะต้องการควบคุมงบประมาณให้เป็นไปตามความต้องการของพวกพ้อง เป็นต้น นโยบายลักษณะนี้ก่อให้เกิดปัญหาบัณฑิตล้นตลาดแรงงานในอนาคต ทางออกปัญหาการผลิตบัณฑิตที่ไม่สอดคล้องกับตลาดแรงงาน อันเนื่องมาจากการปล่อยให้อิสระตลาดการศึกษาทำงาน ทำให้โดยการวิจัยความต้องการแรงงานในแต่ละสาขาต่อเนื่องทุกปี พร้อมทั้งกำหนดมาตรการที่บังคับให้สถาบันอุดมศึกษา ทั้งรัฐและเอกชน ผลิตบัณฑิตที่สอดคล้องกับตลาดแรงงาน นอกจากนี้ ควรกระจายข้อมูลความต้องการของตลาดแรงงานให้แก่ผู้เรียน เพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจศึกษาต่อและที่สำคัญ รัฐบาลสมัยหน้าไม่ควรดำเนินนโยบายการศึกษาในลักษณะที่ขยายโอกาสการศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาจนเกินพอดี แต่ควรเป็นนโยบายที่ส่งเสริมการผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพและสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กฤษฎี ปทุมชัย และคณะ (2548) ได้ศึกษา คุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ของมหาวิทยาลัยขอนแก่น : กรณีศึกษาจากบัณฑิตสำเร็จการศึกษา ในปีการศึกษา 2545 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจความคิดเห็นของบัณฑิตมหาวิทยาลัยขอนแก่น ในเรื่องคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิตใน 4 ด้าน คือ คุณลักษณะส่วนตัว คุณลักษณะทางสังคม คุณลักษณะทางเจตคติในการทำงาน คุณลักษณะทางวิชาชีพ และสำรวจความคิดเห็นของบัณฑิตที่มีต่อคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ที่มหาวิทยาลัยขอนแก่นกำหนดไว้ทั้ง 12 ประการ โดยสอบถามข้อมูลจากบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษา ในปีการศึกษา 2545 จำนวน 3,218 คน ได้แบบสอบถามคืนจำนวน 2,775 ชุด ผลการศึกษาพบว่า บัณฑิตมหาวิทยาลัยขอนแก่นให้ความสำคัญกับคุณลักษณะพึงประสงค์ที่บัณฑิตควรมีทั้ง 4 ลักษณะในระดับมาก สำหรับผลการสำรวจการจัดลำดับความสำคัญของคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ที่มหาวิทยาลัยขอนแก่นกำหนดไว้ทั้ง 12 ประการ พบว่าบัณฑิตได้

เรียงลำดับคุณสมบัติที่เห็นว่าสำคัญ 5 อันดับแรก ดังนี้ 1) มีความรู้ความสามารถในการคิด วิเคราะห์ทางวิชาการอย่างมีเหตุผล 2) มีจริยธรรม คุณธรรมและความซื่อสัตย์ในวิชาชีพ 3) มีความรับผิดชอบต่อสังคมและปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี 4) มีความสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดี 5) มีวิจารณ์ญาณและความสามารถในการแก้ไขปัญหา

มยุรา ชูทอง และคณะ (2555) ได้รายงานการสำรวจ การพัฒนาบัณฑิตตามอัตลักษณ์ระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ปีการศึกษา 2553 ผลการสำรวจการพัฒนาบัณฑิตตามอัตลักษณ์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ จากการที่มหาวิทยาลัยได้ส่งแบบสำรวจไปยังในภาพรวมผู้ประกอบการ/นายจ้าง/หัวหน้า/ผู้บังคับบัญชาของบัณฑิตที่มีงานทำทั้งหมด 2,593 ชุดและได้รับการตอบกลับมาจำนวน 1,649 ชุด คิดเป็นร้อยละ 63.60 สามารถสรุปผลการสำรวจได้ ดังนี้

ข้อมูลทั่วไปของผู้ใช้บัณฑิต

พบว่าผู้ประกอบการที่ตอบแบบสอบถามส่วนมากเป็นหน่วยงานเอกชน คิดเป็นร้อยละ 54.30 รองลงมาเป็นหน่วยงานราชการ คิดเป็นร้อยละ 36.20 หน่วยงานรัฐวิสาหกิจ คิดเป็นร้อยละ 9.50 ตามลำดับ ตำแหน่งงานของผู้ใช้บัณฑิตส่วนมากเป็นหัวหน้าแผนก/หัวหน้างาน/หัวหน้าฝ่าย คิดเป็นร้อยละ 59.90 รองลงมาเป็นรองผู้อำนวยการ/รองผู้จัดการและผู้อำนวยการ/ผู้จัดการ คิดเป็นร้อยละ 27.40 และ 12.70 ตามลำดับ ระยะเวลาที่เป็น ผู้บังคับบัญชา/หัวหน้างานของผู้สำเร็จการศึกษา ส่วนมากเป็นผู้บังคับบัญชา/หัวหน้างาน ตั้งแต่ 1 ปี ขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 67.20 รองลงมาระยะเวลาน้อยกว่า 6 เดือน คิดเป็นร้อยละ 20.10 และ 6 เดือน ถึง 1 ปี คิดเป็นร้อยละ 12.70 ตามลำดับ

ผลการสำรวจการพัฒนาบัณฑิตตามอัตลักษณ์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

โดยภาพรวมพบว่า ผู้ประกอบการมีความพึงพอใจต่อการพัฒนาบัณฑิตตามอัตลักษณ์บัณฑิตของมหาวิทยาลัยแม่โจ้ ในระดับมาก คะแนนเฉลี่ย 3.90 คิดเป็นอัตราคะแนนร้อยละ 78.00 เมื่อพิจารณาความพึงพอใจที่มีต่อบัณฑิตจำแนกในแต่ละด้าน พบว่า ด้านที่มี คะแนนเฉลี่ยความพึงพอใจมากที่สุดคือด้านการเป็นผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชา โดยมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.90 คิดเป็นอัตราคะแนนร้อยละ 78.00 และด้านการพัฒนานักศึกษาให้เป็นบัณฑิตที่เป็นนักปฏิบัติที่ทันต่อการเปลี่ยนแปลง โดยมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.68 คิดเป็นอัตราคะแนนร้อยละ 73.60

กรอบแนวความคิดของการวิจัย

